

Ohlédnutí za cukrovarem v Hrušovanech nad Jevišovkou – část 2.

LOOKING BACK AT HRUŠOVANY NAD JEVIŠOVKOU SUGAR FACTORY – PART 2

Jiří Sedliský

Cukrovar po roce 2006

Restrukturalizace evropského cukrovarnictví

Vstup do EU v roce 2004 znamenal pro české zemědělství a potravinářství zásadní změnu, přinesl nové příležitosti i omezení. Cukrovarnický sektor se stal jedním z nejvíce regulovaných odvětví v rámci tzv. Společné zemědělské politiky. Situace se však začala dramaticky měnit v roce 2006, kdy Evropská komise rozhodla o rozsáhlé reformě cukrovarnického sektoru. Hlavním cílem bylo snížení nadprodukce cukru v Evropě a přiblížení cen světovým tržním hodnotám. To vedlo k uzavírání menších a méně efektivních závodů v celé EU, zejména v Německu, Polsku a Itálii. Česko tento proces zasáhl taktéž, došlo k redukci počtu cukrovarů. Společnost Eastern Sugar uzavřela veškeré provozy jak u nás (Hrochův Týnec, Němčice nad Hanou, Kojetín, Modřany), tak i na Slovensku (Dunajská Streda). Hrušovany však díky modernizaci z 90. let, své poloze blízko rakouských hranic, ale hlavně díky nesmírnému úsilí tehdejšího vedení a zejména generálního ředitele Ing. Stanislava Toboly toto neklidné období ustály a akcionáři rozhodli o setrvání závodu v provozu.

Výrobní výsledky a ekonomické tlaky

Od roku 2004 do roku 2010 se výroba cukru v Hrušovanech pohybovala kolem 70–90 tis. t ročně, což odpovídalo asi pětina české kvóty. Zpracováno bylo průměrně 600–700 tis. t řepy,

přičemž od roku 2008 již bylo zhruba 20–30 % cukrovky dováženo ke zpracování z Rakouska. Ekonomická situace závodu však byla složitá. Cena cukru na evropském trhu klesala a výrobci byli nuceni snižovat náklady. To vedlo k dalšímu zvyšování efektivity výroby a k postupnému snižování počtu zaměstnanců. Na přelomu desetiletí zde již pracovalo jen kolem 200 stálých pracovníků, k nimž se během kampaně přidávalo několik desítek sezonních brigádníků.

Tržní soutěž a konkurence

V tomto období se hrušovanský cukrovar musel vypořádávat s rostoucí konkurencí. Na českém trhu působily i další významné společnosti – zejména Tereos TTD, Cukrovar Vrbátky a v roce 2000 znovuzprovozněné cukrovary v Litovli a Prosenicích. Celkem tak u nás bylo pět společností se sedmi výrobními závody.

Agrana se snažila odlišit stabilitou dodávek a kvalitou produktu. Hrušovanský cukrovar se zaměřoval především na výrobu baleného krystalického cukru pro maloobchodní síť v České republice a v zemích, kde působí mateřská společnost Agrana.

Sociální a regionální rozměr

Navzdory klesajícím počtům zaměstnanců zůstal závod významným prvkem hospodářského života Hrušovan. Nadále zajišťoval odbyt pro zemědělce z celé části Moravy. V době kampaně se areál stával rušným centrem, kam přijížděly stovky nákladních souprav denně. Zároveň byl patrný dopad na městskou infrastrukturu – silniční zátěž, hluk i potřeba údržby komunikací. Přesto byla spolupráce mezi podnikem a obcí hodnocena spíše pozitivně, neboť cukrovar byl pro město stále klíčovým zaměstnavatelem a partnerem.

Cukrovarnictví po roce 2017

Zrušení kvót v roce 2017 sice na první pohled znamenalo příležitost pro zvýšení výroby, ve skutečnosti však přineslo stejný marasmus jako v mlékárenském sektoru v předchozích letech. Přebytek cukru na trhu vedl k dramatickému poklesu cen a řada evropských závodů byla nucena omezit výrobu nebo úplně zavřít. Na vzniklé situaci neprofitoval s výjimkou obchodníků nikdo. Od roku 2018 docházelo opětovně k dramatickému snižování

Obr. 1. Cukrovar v Hrušovanech nad Jevišovkou (2022)

výměry, exporty z Rakouska byly zastaveny a na pomyslné výsluní se dostaly importy řepy ze Slovenska, díky kterým se podařilo za stabilizovat výrobu a provoz závodu. Importy se od roku 2015 pohybovaly v rozmezí 65 tis. t až 185 tis. t cukrovky za kampaň.

Hrušovanský cukrovar sice zůstal v provozu, avšak jeho ekonomické výsledky se postupně zhoršovaly. Vedení společnosti hledalo možnosti k udržení výroby pomocí importu a propojení se svými mateřskými a sesterskými závody, avšak dlouhodobý trend příznivý nebyl.

Význam železniční dopravy a logistika

Historický rozvoj dopravních vazeb

Od svého vzniku byl cukrovar v Hrušovanech nad Jevišovkou úzce spjat se železniční dopravou. Již v 19. století hrála železniční trať Znojmo – Břeclav – Vídeň klíčovou roli při odvozu hotového cukru na exportní trhy, především do Rakouska a Německa. Právě dostupnost železniční stanice v těsné blízkosti areálu cukrovaru byla jedním z hlavních faktorů jeho umístění. V meziválečném období byla železnice prakticky nepostradatelná. Řepa byla svázena ze širokého okolí a velká část produkce mířila dále na domácí a zahraniční trhy. Každoroční kampaň znamenala výrazný nárůst železničního provozu – desítky vagonů denně byly nakládány surovinou či hotovým cukrem.

Situace po roce 1970

Nový cukrovar uvedený do provozu v roce 1970 disponoval moderním železničním vlečkovým systémem, který umožňoval efektivní obsluhu areálu. Byly vybudovány nové koleje, vykládkové rampy na řepu a elfy, nakládací rampy i skladiště, což zvýšilo propustnost závodu.

Zpracovávaná řepa byla do Hrušovan dopravována nejen po silnici, ale z větší vzdálenosti také železnici. Přibližně od 70. let pokrývala železniční doprava až 30 % celkového objemu dovážené suroviny. Typicky šlo o dodávky z úrodné Hané (okolí Prostějova, Přerova a Olomouce), kde byla vysoká koncentrace pěstitelů, ale místní cukrovary již kapacitně nestačily.

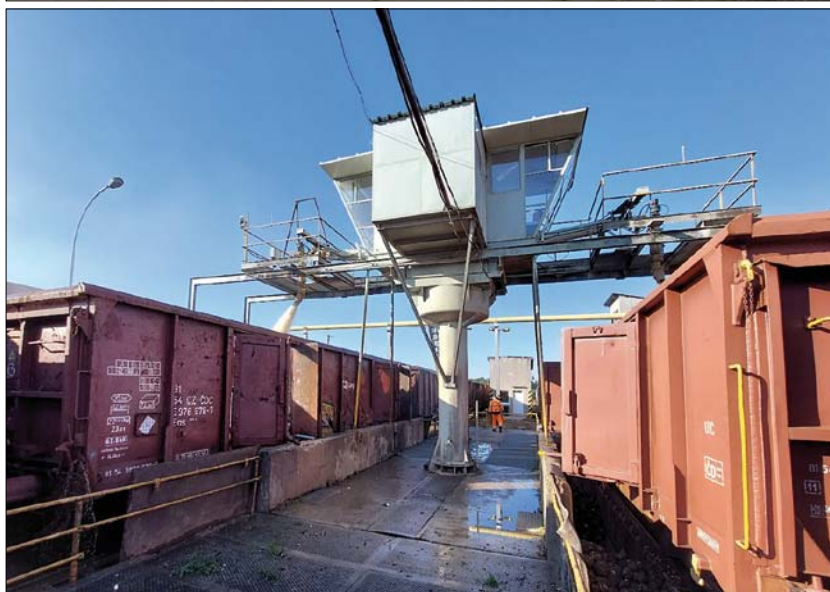
Pokles a stagnace v 90. letech

Po roce 1990 nastal zlom. Restrukturalizace železniční dopravy a zvyšující se náklady na tuto přepravu vedly k postupnému útlumu využívání vlečky. Tato situace vedla k rozhodnutí ukončení železniční přepravy, a tak od roku 1998 byla veškerá produkce řepy dopravována kamiony.

Oživení železniční přepravy po roce 2015

Přestože se v 90. letech minulého a na počátku tohoto století zdálo, že železniční doprava řepy zcela zanikne, od roku 2015

Obr. 2. Po roce 2015 využíval hrušovanský cukrovar opět dopravu řepy po železnici

došlo k jejímu částečnému oživení. Agrara v rámci optimalizace logistiky rozhodla, že část řepy bude opět dovážena po kolejích, zejména ze vzdálenějších oblastí. Mělo to hned několik důvodů: – ekonomické – při větších objemech byla tato doprava levnější, – ekologické – snížení emisí CO₂ a zátěže pro silniční síť, – kapacitní – silnice v okolí Hrušovan již nebyly schopny bez problémů zvládat intenzivní dopravu v době kampaně.

Podíl železnice se ustálil na cca 20–30 % zpracovávané řepy, především ze Slovenska a vzdálenějších moravských oblastí, což odpovídalo prvotním plánům nového cukrovaru. V praxi vypadal provoz tak, že denně přijížděly dvě vlakové soupravy, každá s 22–24 vagony, jeden převážel 50 t řepy, takže denně tak bylo dopraveno 2 200–2 400 t řepy. Tento objem řepy, který byl přepraven po železnici, odpovídal 73–100 kamionům řepy, které nezátěžovaly silniční infrastrukturu. Nakládací místa se ustálila na třech na Moravě a třech na Slovensku.

Význam vlečky a současný stav

Areál cukrovaru disponoval vlastní železniční vlečkou až do jeho uzavření v roce 2025. Přestože její využití postupně klesalo, v kampani zůstávala nezbytnou součástí logistického systému.

Po uzavření závodu je vlečka nevyužívána a její další osud závisí na budoucím využití areálu. Je pravděpodobné, že by

Tab. 1. Přehled produkce a zpracování cukrové řepy v cukrovaru Hrušovany nad Jevišovkou

Rok	Plocha řepy (ha)	Produkce řepy (t)	Výnos bulev (t·ha ⁻¹)	Cukernatost (%)	Nakoupený pol. cukr (t)	Import řepy (t)	Zprac. biořepa (t)	Výnos pol. cukru (t·ha ⁻¹)	Denní zpracování (t)	Délka kampaně (d)	Celkem zpracováno řepy (t)
2015	7 034	405 514	57,65	17,41	70 621	119 201	31 053	10,04	5 599	93,5	555 768
2016	7 897	552 763	70,00	17,61	97 341	153 574	53 490	12,33	5 447	128,0	759 827
2017	7 704	457 127	59,34	17,17	78 489	76 248	60 172	10,19	5 798	92,0	593 547
2018	8 065	463 906	57,52	16,35	75 849	110 733	29 795	9,40	5 321	108,0	604 435
2019	5 582	322 175	57,72	14,93	48 101	96 360	0	8,62	5 558	76,0	418 534
2020	4 861	305 308	62,81	14,78	45 125	76 153	0	9,28	5 019	76,0	381 461
2021	4 640	321 664	69,32	17,68	56 870	124 705	0	12,26	5 378	83,0	446 369
2022	4 166	274 389	65,86	15,82	43 408	84 166	0	10,42	5 559	64,5	358 555
2023	5 119	339 730	66,37	16,06	54 561	146 193	0	10,66	5 225	95,0	485 923
2024	6 235	491 814	78,88	14,97	73 625	103 298	38 393	11,81	5 198	116,0	633 505
2015–2024	6 130	393 439	64,18	16,37	64 399	109 063	21 290	11,00	5 410	93	523 792
1978–2024	358 645	17 556 254	48,95	15,57	2 733 618	2 089 433	426 799	7,62	4 672	85	20 072 486

mohla sloužit jako výhoda při případné přeměně areálu na průmyslovou či logistickou zónu.

Zaměstnanost a sociální význam cukrovaru

Cukrovar jako stabilní zaměstnavatel

Cukrovar patřil po více než století k nejvýznamnějším zaměstnavatelům v regionu. Již od svého založení na konci 19. století poskytoval pracovní příležitosti nejen místním obyvatelům, ale i lidem z okolních obcí, odkud zaměstnanci dojížděli pěšky, na kolech či později autobusy.

V období před druhou světovou válkou zaměstnával hrušovanský závod odhadem 200–300 pracovníků v kampani a zhruba polovinu tohoto počtu mimo sezonu. Ti zajišťovali jak samotnou výrobu cukru, tak obslužné činnosti (dopravu, skladování, údržbu).

Po výstavbě nového závodu v roce 1970 došlo k výraznému navýšení počtu pracovních míst. Moderní technologie sice přinesly vyšší produktivitu, zároveň však bylo nezbytné zajistit obsluhu rozsáhlých provozů. V 70. a 80. letech dosahoval počet zaměstnanců v době kampaně až 600–700 osob, přičemž zhruba třetina z nich byli sezonní pracovníci.

Sezonní pracovní síly a brigádníci

Specifickým rysem cukrovarnické výroby byla každoroční kampaň, tedy několik měsíců trvající období, zpravidla od září do prosince, v němž probíhalo intenzivní zpracování cukrové řepy. Na toto období najímal cukrovar velký počet sezonních pracovníků, často studentů, žen v domácnosti nebo brigádníků z jiných odvětví.

Sezonní práce v cukrovaru byla náročná, ale zároveň atraktivní díky příplatkům za směnnost, práci přesčas a vyššímu tempu výroby. Pro mnohé rodiny se brigády v cukrovaru staly vítaným přílepením k rodinnému rozpočtu.

Sociální a kulturní role cukrovaru

Význam cukrovaru však nespočíval pouze v zaměstnanosti. Podnik měl v Hrušovanech nad Jevišovkou také zásadní sociální a kulturní roli. Byl tradičním podporovatelem místních spolků, škol a sportovních klubů. V období socialismu se závod zapojoval do akcí Národní fronty, pořádal brigády, kulturní večery a soutěže. V cukrovaru působil i podnikový výbor Revolučního odborového hnutí (ROH), který organizoval rekreace, zájezdy a kulturní akce pro zaměstnance i jejich rodiny. Neopominutelná byla role podnikových bytů a ubytoven pro sezonní pracovníky.

Po roce 1990 se tato role částečně změnila, nicméně i nadále cukrovar patřil mezi důležité sponzory města. Přispíval například na modernizaci místního fotbalového hřiště, podporoval kulturní festivaly a občasně investice do infrastruktury.

Struktura zaměstnanosti

Z hlediska profesní struktury se zaměstnanci dělili na dělnické profese (obsluha varny, lisoven, sušáren, nakládky řepy), technologické profese (mistři, laboranti, kontroloři kvality), údržbu a mechaniky (strojní zámečníci, elektrikáři, svářeči) a administrativu s řízením výroby (ekonomové, vedoucí výroby, ředitelé).

Zvláštní význam mělo řepné oddělení, které organizovalo dodávky od pěstitelů. Jeho pracovníci udržovali každodenní kontakt se zemědělci a zajišťovali plynulý chod celé kampaně.

Postupný útlum zaměstnanosti

Od 90. let docházelo k postupnému snižování počtu zaměstnanců v souvislosti s modernizací technologií a optimalizací výroby. Na počátku 21. století pracovalo v cukrovaru přibližně 350–400 stálých zaměstnanců, během kampaně pak dalších 150–200 brigádníků.

Ve druhé dekádě 21. století klesl počet stálých zaměstnanců na zhruba 209 osob, a to vlivem modernizací výrobních linek i celkovou redukcí kapacit v důsledku evropské cukerní politiky.

Dopady uzavření cukrovaru na zaměstnanost

Uzavření závodu v roce 2025 znamenalo významný zásah do zaměstnanosti v regionu. I když v době uzavření pracovalo v cukrovaru již „jen“ přibližně 155 stálých a 100 sezonních pracovníků, ztráta podniku představovala těžkou ránu pro lokální trh práce.

Mnozí zaměstnanci našli uplatnění v jiných potravinářských závodech na jižní Moravě, část byla absorbována rostoucím sektorem logistiky a skladování. Přesto uzavření cukrovaru znamenalo konec jedné éry – a zároveň přerušení tradice, která byla po více než sto let pevně spjata s identitou Hrušovan.

Uzavření závodu a perspektivy cukrovarnictví v České republice a střední Evropě

Okolnosti uzavření závodu v roce 2025

Rozhodnutí o definitivním ukončení provozu cukrovaru bylo oznámeno na jaře roku 2025. Důvodů pro tento krok bylo více:

- ekonomické tlaky spojené s rostoucími náklady na energie a logistiku,
- pokles pěstebních ploch cukrové řepy v regionu jižní Moravy, kde konkurenci představuje zejména pěstování kukuřice, slunečnice a obilnin,
- mezinárodní konkurence, především z Polska, Ukrajiny a Německa,
- strukturální změny v rámci společnosti Agrana, která se rozhodla soustředit výrobu cukru do menšího počtu vysoce efektivních provozů.

Uzavření závodu bylo provedeno postupně. Poslední kampaň proběhla v zimě 2024/2025, následně byla zahájena demontáž části technologie a jednání o možném novém využití areálu.

Reakce regionu a dopady na Hrušovany

Uzavření cukrovaru bylo pro Hrušovany nad Jevišovkou historickým momentem, který měl nejen ekonomické, ale i symbolické dopady. V regionu, kde cukrovar po více než 174 let utvářel hospodářský a společenský život, došlo k pocitu ztráty identity. Místní samospráva se snažila zmírnit následky uzavření tím, že aktivně vyhledávala nové investory pro využití areálu. Zvažovalo se přeměnit část objektů na logistické centrum nebo na závod pro zpracování obnovitelných zdrojů, např. výrobu biometanu či ethanolu.

Současný stav českého cukrovarnictví

Cukrovarnictví v Česku prošlo od 90. let výraznou transformací. Počet cukrovarů se snížil z původních více než padesáti na dnešních šest. Koncentrace výroby vedla k vyšší efektivitě, ale také k úbytku regionální rozmanitosti.

Společnost Agrana Zucker GmbH měla až do roku 2025 pod kontrolou dva české cukrovary, v Hrušovanech nad Jevišovkou (uzavřen 2025) a Opavě (v provozu).

Konkurenční společnosti jako Tereos TTD (Dobruška, České Meziříčí), Litovelská cukrovarna, Cukrovar Vrbátky a Hanácká potravinářská společnost Prosenice, tak půjdou do kampaní již jen s 5 závody. Moravskoslezské cukrovary, s. r. o., se uzavřením

Obr. 3. Z kampaně v Hrušovanech

závodu v Hrušovanech vzdaly pozice silné dvojky na trhu a zařadily se mezi ostatní výrobce. Česká republika však i tak zůstává významným producentem cukru ve střední Evropě, kde je na pátém místě v pomyslném žebříčku EU.

Evropský a globální kontext

Evropský trh s cukrem je charakterizován vysokou konkurencí a silnou regulací. Po zrušení cukerních kvót EU v roce 2017 došlo k liberalizaci, která zvýhodnila největší a nejmodernější závody schopné vyrábět za nižší ceny. Dominanci na cukerním trhu drží velká trojka, Německo, Francie a Polsko. Další kdo „klepe“ na dveře evropského cukerního trhu je jistě Ukrajina,

kteří dokáže v případě přijetí do EU (je jen otázka kdy a ne jestli) řádně zamíchat s pořadím. Globálně roste konkurence i mimo Evropu, nejvíce se prosazují státy uskupení Mercosur – zejména Brazílie, dále pak ostatní výrobci cukru, jako je Indie a Thajsko, kteří dominují světovému trhu s cukrem a jejich produkce má zásadní vliv na vývoj cen.

Perspektivy cukrovarnictví v ČR a střední Evropě

Budoucnost cukrovarnictví v Česku a střední Evropě bude určována několika faktory:

- *Energetická náročnost výroby* – rostoucí ceny energií mohou ohrozit provozy, které neinvestují do moderních technologií (kogenerace, bioplyn, solární zdroje).
- *Udržitelnost a klimatické změny* – sucha a proměnlivé srážkové podmínky ohrožují pěstování cukrovky (nejen jí), zejména na jižní Moravě. Budoucí výnosy budou záviset na zavlažovacích systémech a šlechtění odolnějších odrůd.
- *Diverzifikace produkce* – moderní cukrovary stále více uvažují o využití vedlejších produktů: výrobě bioetanolu, bioplynu, sušených rýžů jako krmiva či melasy pro potravinářství a chemický průmysl.
- *Spotřebitelské trendy* – rostoucí důraz na zdravější výživu a snižování spotřeby cukru představuje výzvu pro celý sektor. Část výroby se proto může orientovat na alternativní produkty (sladidla, sirupy, bio-cukr).

Prognóza do budoucna

Přestože uzavření cukrovaru v Hrušovanech znamená konec jedné éry, české cukrovarnictví má stále perspektivu. Očekává se, že zbývající závody projdou další modernizací a integrací do širších agro-potravinářských řetězců.

V horizontu příštích 10–20 let lze předpokládat, že cukrovarnictví ve střední Evropě bude méně rozdrobené a více specializované, přičemž hlavními hráči zůstanou Polsko, Německo a snad i částečně Česká republika.

Pro region Hrušovany nad Jevišovkou tak sice éra cukrovaru skončila, ale zároveň se otevírá možnost nového využití průmyslové zóny, která může být atraktivní pro investory v oblastech logistiky, energetiky či potravinářství.

Souhrn

Článek představuje cukrovar v Hrušovanech nad Jevišovkou. Ve druhé části uvádí jeho historii po roce 2006, zabývá se také technologickými procesy, zaměstnaností a sociálními dopady, jakož i logistikou přepravy surové řepy po železnici, která pokrývala až 30 % kapacity. V neposlední řadě analyzuje uzavření závodu v roce 2025 v širším kontextu liberalizace evropského trhu s cukrem a budoucnost výroby cukru v České republice i střední Evropě.

Klíčová slova: cukrovarnický průmysl, železniční logistika, cukerní kvóty EU, Agrana.

Literatura

1. *Annual Financial Report 2022/23*. Vienna: AGRANA, 2023, 265 s., [online] https://www.agrana.com/fileadmin/inhalte/agrana_group/annual_reports/2022_23/AGRANA_AFR_2022_23_EN.pdf.
2. *Cukrovarnický průmysl a trh s cukrem v ČR*. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2018.
3. *The end of EU sugar quotas*. Brussels: European Commission, 2017.
4. *Statistika průmyslové výroby: Cukr a cukrovarnictví*. Praha: Český statistický úřad, 2022.
5. *Situační a výhledová zpráva cukr – cukrová řepa 2018*. Praha, MZe, 2018, s. 5, ISBN 978-80-7434-501-2.

Obr. 4. Pohled na areál hrušovanského cukrovaru bude brzy minulostí

Sedliský J.: Looking Back at Hrušovany nad Jevišovkou Sugar Factory – Part 2

The paper presents the sugar factory in Hrušovany nad Jevišovkou. In its second part, it outlines the factory's history after 2006, addressing technological processes, employment and social impacts, as well as the logistics of transporting raw beet by rail, which covered up to 30% of capacity. Last but not least, it analyzes the 2025 plant closure within the broader context of the liberalization of the European sugar market and the future of sugar production in the Czech Republic and Central Europe.

Key words: sugar industry, railway logistics, EU sugar quotas, Agrana.

Kontaktní adresa – Contact address:

Ing. Jiří Sedliský, e-mail: sedlisky.j@gmail.com